

УДК 352.07.342.25]-043.86(5–15)

Заблоцький Володимир Валентинович

*доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри публічної служби й управління навчальними закладами
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»*

Zablotskyi Volodymyr

*Doctor of Science in State Administration, Professor,
Professor of the Department of Civil Service and Management of Educational and Social Institutions
State Institution "Luhansk Taras Shevchenko National University"*
ORCID: 0000-0003-1032-8993

DOI: 10.25313/2617-572X-2025-12-11690

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ У КРАЇНАХ БЛИЗЬКОГО СХОДУ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

LOCAL SELF-GOVERNMENT IN THE MIDDLE EAST COUNTRIES: PROBLEMS AND DEVELOPMENT PROSPECTS

Анотація. Вступ. Місцеве самоврядування є одним із ключових інститутів публічної влади, що забезпечує практичну реалізацію принципів демократії, участі громадян у прийнятті рішень та відповідального управління ресурсами на рівні територіальних громад. У світовій практиці формування ефективних локальних інституцій розглядається як фундаментальний чинник сталого розвитку, політичної стабільності та соціальної згуртованості суспільства. Проте, в країнах Близького Сходу, де історичні, політичні, культурні та релігійні традиції суттєво відрізняються від західних моделей державного управління, система місцевого самоврядування має унікальні риси та специфічну логіку розвитку. Для більшості держав регіону характерні: сильна централізація влади, домінування монархічних або президентських режимів, значний вплив релігійно-правових норм (насамперед шаріату). У поєднанні з племінними структурами та традиційними формами соціальної організації це створює складне середовище для формування автономних місцевих інституцій. У низці країн органи місцевого управління виступають, здебільшого, як адміністративні підрозділи центральної влади, що реалізують державну політику «згори – вниз», а не як самостійні самоврядні органи. Не зважаючи на це, в останні десятиліття у регіоні поступово посилюється інтерес до децентралізації, модернізації публічної адміністрації та розширення участі громадян на місцевому рівні. На ці процеси впливають соціально-економічні виклики, урбанізація, зростання запиту на якість публічних послуг, а також міжнародні рекомендації щодо підвищення ефективності управління. У деяких країнах поступово реалізується зміцнення органів місцевого самоврядування, розширення їхніх повноважень, підвищення виборності посадових осіб, розвитку електронних сервісів влади. Попри певні зрушення, системні дослідження місцевого самоврядування в країнах Близького Сходу залишаються порівняно обмеженими, а наявні моделі часто не відповідають базовим принципам Європейської хартії місцевого самоврядування. Вивчення цих моделей є важливим для розуміння політичної динаміки регіону, визначення можливостей реформ та аналізу бар'єрів, що стримують розвиток ефективного локального врядування. У цьому контексті дане дослідження спрямоване на всебічне вивчення особливостей місцевого самоврядування у країнах Близького Сходу, їх порівняння, визначення проблемних аспектів та тенденцій розвитку, що важливо як для сучасної політичної науки, так і для практичного аналізу моделей публічної влади в регіоні, який має стратегічне значення на глобальному рівні.

Мета. Метою дослідження є комплексний, системний і порівняльний аналіз моделей місцевого самоврядування в країнах Близького Сходу для виявлення їхніх ключових рис, структурних особливостей, рівня автономії місцевих органів влади, характеру взаємодії з центральними урядами, а також основних чинників, що впливають на формування та функціонування локальної системи управління в регіоні. У межах мети ставляться завдання:

- охарактеризувати історичні, політичні та культурні передумови становлення місцевого самоврядування в регіоні;
- здійснити порівняльний аналіз систем місцевої влади в окремих країнах Близького Сходу;
- визначити рівень децентралізації та фінансової, адміністративної й політичної автономії місцевих органів;

- окреслити вплив релігійних і традиційних норм на локальне врядування;
- проаналізувати сучасні тенденції та реформи місцевого управління;
- визначити основні проблеми та перспективи розвитку місцевого самоврядування в регіоні.

Матеріали і методи. Дослідження охоплює широкий комплекс джерел, необхідних для всебічного аналізу місцевого самоврядування в країнах Близького Сходу. До них належать:

- офіційні документи та аналітичні звіти міжнародних організацій (ООН, Світовий банк, OECD, ESCWA);
- статистичні дані, матеріали муніципалітетів та місцевих адміністрацій;
- наукові дослідження, монографії та статті вітчизняних і зарубіжних авторів з питань державного управління, політології, близькосхідних студій і порівняльного правознавства;
- аналітичні огляди дослідницьких центрів, які займаються проблематикою регіону.

Методи дослідження базуються на міждисциплінарному підході та включають:

- порівняльно-правовий метод, що дозволяє зіставити моделі місцевого самоврядування у країнах із різними політичними режимами та різним ступенем централізації, виявити подібності й відмінності у структурі влади та обсязі повноважень;
- системний аналіз, застосований для дослідження місцевого самоврядування як цілісної підсистеми державної влади, що взаємодіє з політичними, соціальними, економічними та культурними елементами суспільства;
- історико-правовий метод, який дав змогу простежити еволюцію інститутів місцевої влади у контексті колоніальної спадщини, впливу Османської імперії, традиційних структур та сучасних реформ;
- інституційний метод, що дозволяє дослідити формальні та неформальні правила, порядок прийняття рішень і характер взаємодії центральних і місцевих інституцій;
- метод контент-аналізу, застосований для роботи з текстами законів, урядових програм, звітів та аналітичних матеріалів;
- метод аналізу та узагальнення, який використано для формування висновків, систематизації проблем та визначення перспектив розвитку місцевого самоврядування у країнах Близького Сходу.

Результати. Дослідження показало, що більшість країн Близького Сходу зберігають високий рівень централізації влади. Місцеві органи часто виконують функції адміністрування рішень центрального уряду. У Саудівській Аравії та ОАЕ муніципалітети виступають переважно адміністративними структурами, підпорядкованими міністерствам. У Йорданії та Ірані існують виборні місцеві ради, однак їхня автономія істотно обмежена наглядовими повноваженнями центральних органів. Аналіз фінансових механізмів засвідчив, що муніципалітети у більшості країн регіону залежать від трансфертів центральної влади. Місцеві бюджети формуються переважно за рахунок державних субсидій, а частка власних доходів є низькою. Основними проблемами є:

- відсутність ефективної системи місцевих податків;
- обмежений доступ до інвестиційних ресурсів;
- залежність від рішень міністерства фінансів;
- слабкі механізми бюджетної прозорості.

Разом з тим, у Йорданії, Тунісі, Ізраїлі функціонує більш розвинена система місцевого оподаткування, однак і там місцеві органи мають недостатню фінансову свободу. Треба зазначити, що у країнах Перської затоки значну частину рішень у сфері місцевого управління ухвалюють традиційні ради старійшин або племінні лідери. Їхній вплив часто важливіший за формальні муніципальні структури. Релігійні норми (шаріат) визначають порядок управління землею, соціальними питаннями, освітою, що суттєво позначається на повноваженнях місцевих органів. Дослідження показало низький рівень участі громадян у місцевому самоврядуванні. У більшості держав виборність місцевих рад або відсутня, або обмежена: у Саудівській Аравії вибори мають частковий характер; в ОАЕ ради формуються призначенням; у Йорданії функціонують виборні ради, але на них впливають традиційні структури. Аналіз тенденцій засвідчив, що у регіоні відбуваються поступові зміни: упровадження електронного урядування; часткова децентралізація; модернізація муніципальної інфраструктури; посилення ролі місцевих рад у соціально-економічному плануванні. Водночас, темпи реформ нерівномірні, а їх результативність залежить від політичної волі керівництва конкретної держави.

Перспективи. Попри значні виклики, у країнах Близького Сходу існує великий потенціал для розвитку місцевої влади. До найперспективніших напрямів належать:

- поглиблення децентралізації через поступове розширення повноважень;
- розвиток системи муніципального менеджменту та професійної освіти;
- бюджетна реформа з акцентом на фінансовій спроможності місцевих громад;
- активне застосування цифрових технологій;
- створення умов для місцевої демократії;
- посилення ролі місцевих рад у регіональному плануванні;
- модернізація правової бази з урахуванням міжнародних стандартів;
- підвищення ролі громадян (молоді та жінок) у процесах місцевого управління.

Ключові слова: місцеве самоврядування, децентралізація, політична централізація, політична участь, громадянське суспільство, конфесійні та племінні структури, муніципальні реформи, фінансова децентралізація.

Summary. Introduction. Local self-government is one of the key institutions of public authority, ensuring the practical implementation of the principles of democracy, citizen participation in decision-making, and responsible management of resources at the level of territorial communities. In global practice, the development of effective local institutions is viewed as a fundamental factor of sustainable development, political stability, and social cohesion. However, in the Middle Eastern countries, where historical, political, cultural, and religious traditions differ significantly from Western models of public administration, the system of local self-government has unique features and its own logic of development. Most states in the region are characterized by strong centralization of power, the dominance of monarchical or presidential regimes, and a significant influence of religious and legal norms (primarily Sharia). Combined with tribal structures and traditional forms of social organization, this creates a complex environment for the formation of autonomous local institutions. In several countries, local administrative bodies function mainly as subdivisions of central government, implementing state policies «top-down» rather than acting as independent self-governing authorities. Despite this, recent decades have seen a gradual increase in interest in decentralization, modernization of public administration, and greater citizen participation at the local level. These processes are driven by socio-economic challenges, urbanization, growing demand for quality public services, and international recommendations aimed at improving governance efficiency. Some countries are gradually strengthening local self-government institutions, expanding their powers, increasing the electability of local officials, and developing e-government services. Despite certain shifts, systematic studies of local self-government in Middle Eastern countries remain relatively limited, and many existing models do not correspond to the fundamental principles of the European Charter of Local Self-Government. Studying these models is important for understanding the political dynamics of the region, identifying reform opportunities, and analyzing barriers that hinder the development of effective local governance. In this context, the present study aims to provide a comprehensive examination of the features of local self-government in Middle Eastern countries, compare existing models, identify key challenges, and outline development trends. This is significant for contemporary political science as well as for the practical analysis of public authority models in a region of strategic global importance.

Purpose. The purpose of the study is to conduct a comprehensive, systematic, and comparative analysis of local self-government models in Middle Eastern countries in order to identify their key characteristics, structural features, the level of autonomy of local authorities, the nature of their interaction with central governments, and the main factors influencing the formation and functioning of local governance systems in the region. The objectives include:

- characterizing the historical, political, and cultural prerequisites for the development of local self-government in the region;
- carrying out a comparative analysis of local governance systems in selected Middle Eastern countries;
- assessing the level of decentralization and the financial, administrative, and political autonomy of local authorities;
- outlining the impact of religious and traditional norms on local governance;
- analyzing current trends and reforms in local administration;
- identifying the main challenges and prospects for the development of local self-government in the region.

Materials and Methods. The research draws on a wide range of sources necessary for a comprehensive analysis of local self-government in Middle Eastern countries, including:

- official documents and analytical reports of international organizations (UN, World Bank, OECD, ESCWA);
- statistical data, materials of municipalities and local administrations;
- academic studies, monographs, and articles by domestic and foreign scholars in public administration, political science, Middle Eastern studies, and comparative law;
- analytical reviews of research centers specializing in regional issues.

The methodological basis of the study is interdisciplinary and includes:

- the comparative-legal method, which makes it possible to compare local self-government models in countries with different political regimes and degrees of centralization, and identify similarities and differences in power structures and the scope of authority;
- systems analysis, applied to examine local self-government as an integral subsystem of state power interacting with political, social, economic, and cultural elements of society;
- the historical-legal method, used to trace the evolution of local governance institutions in the context of colonial heritage, the influence of the Ottoman Empire, traditional structures, and modern reforms;
- the institutional method, which examines formal and informal rules, decision-making procedures, and the interaction between central and local institutions;
- content analysis for working with legal texts, government programs, reports, and analytical materials;
- analysis and synthesis for forming conclusions, systematizing challenges, and defining prospects for the development of local self-government in Middle Eastern countries.

Results. The study demonstrates that most Middle Eastern countries retain a high level of centralized power. Local authorities often perform administrative functions in executing the decisions of the central government. In Saudi Arabia and the UAE, municipalities function mainly as administrative bodies subordinate to ministries. In Jordan and Iran, elected local councils exist, but their autonomy is significantly limited by supervisory powers of central authorities. An analysis of financial mechanisms shows that municipalities in most countries depend on transfers from central government. Local budgets are formed primarily through state subsidies, and the share of own-source revenues is low. Key problems include:

- lack of an effective local taxation system;
- limited access to investment resources;
- dependence on decisions of ministries of finance;
- weak mechanisms for budget transparency.

At the same time, Jordan, Tunisia, and Israel have more developed systems of local taxation, although local authorities there also lack sufficient financial autonomy. It should be noted that in Gulf countries, a significant share of decisions in local governance is made by traditional councils of elders or tribal leaders, whose influence often outweighs that of formal municipal structures. Religious norms (Sharia) shape land governance, social policies, and education, significantly affecting local authority powers.

The study revealed a low level of citizen participation in local self-government. In most states, local councils are either unelected or only partially elected; in Saudi Arabia elections are limited; in the UAE councils are appointed; in Jordan elected councils exist but are strongly influenced by traditional structures. Trend analysis shows gradual changes across the region: the introduction of e-governance, partial decentralization, modernization of municipal infrastructure, and strengthening the role of local councils in socio-economic planning. However, the pace of reforms is uneven, and their effectiveness depends largely on the political will of each country's leadership.

Perspectives. Despite significant challenges, there is considerable potential for the development of local governance in Middle Eastern countries. The most promising directions include:

- deepening decentralization through gradual expansion of local powers;
- development of municipal management and professional education;
- budget reform focused on strengthening the financial capacity of local communities;
- active implementation of digital technologies;
- creating conditions for local democracy;
- strengthening the role of local councils in regional planning;
- modernization of the legal framework in line with international standards;
- enhancing the role of citizens, youth, and women in local governance processes.

Key words: local self-government, decentralization, political centralization, political participation, civil society, confessional and tribal structures, municipal reforms, financial decentralization.

Постановка проблеми. Місцеве самоврядування є одним із фундаментальних інститутів демократичної держави, адже забезпечує реалізацію принципів участі населення у прийнятті рішень, наближення публічних послуг до громадян та ефективного управління на місцевому рівні. У країнах Близького Сходу розвиток місцевого самоврядування має складну, багаторівневу й неоднорідну траєкторію, обумовлену поєднанням історичних традицій централізованого управління, політичних режимів, соціокультурних особливостей, економічної нерівності та тривалих конфліктів. Попри глобальні тенденції до децентралізації, регіональне управління в більшості держав Близького Сходу продовжує ґрунтуватися на домінуванні центральної влади, обмеженій автономії місцевих рад, низькому рівні фінансової незалежності та слабкій інституційній спроможності. Це створює значні бар'єри для ефективного функціонування місцевих інститутів, стримує розвиток демократичних практик і знижує якість публічних послуг. Додатковою проблемою є надмірний вплив традиційних соціальних структур — племінних, конфесійних, релігійних авторитетів — які нерідко конкурують із сучасними адміністративними органами та впливають на розподіл ресурсів і формування локальної політики. Регіональна нерівність, конфліктність, недорозвинена цифрова інфраструктура і корупційні ризики посилюють інституційну нестабільність та підривають спроби впровадження децентралізаційних реформ. У цьому контексті

постає проблема необхідності системного аналізу моделей місцевого самоврядування в країнах Близького Сходу, визначення чинників, що гальмують або, навпаки, стимулюють їх трансформацію, а також окреслення перспектив модернізації управлінських практик у відповідності до міжнародних стандартів. Особливої актуальності набуває дослідження співвідношення між централізацією та автономією, фінансовою спроможністю громад, роллю громадянського суспільства та впливом цифровізації як інструменту підвищення прозорості та ефективності публічного управління. Таким чином, проблема полягає у виявленні причин інституційної слабкості місцевої влади в країнах Близького Сходу, аналізі існуючих моделей управління та визначенні можливих напрямів реформ, які здатні забезпечити реальні зміни в умовах політичних, економічних і соціокультурних обмежень. Розуміння цих процесів є ключовим для формування ефективних стратегій розвитку регіону та модернізації системи місцевого самоврядування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у базові поняття зробили вітчизняні та зарубіжні дослідники. Так, Бальцій Ю. [1] розглядає децентралізацію як основу модернізації місцевого самоврядування, акцентуючи на передачі повноважень, фінансової автономії та інституційній спроможності громад. Куйбіда В. С. [2] наголошує на необхідності оновлення кадрової політики, цифровізації, посилення підзвітності. Кобанець Ю. [3] розглядає вплив децентралізації на розвиток

громад, підкреслює роль місцевих еліт у процесі формування нової управлінської культури. Павлович Сенета Я. П., Лозинський Ю. Р. [4] аналізують правові засади, європейські стандарти, виклики воєнного періоду. Міщук А., Міщук М. [5] розглядають зміни у державній політиці, порівнюючи радянську, пострадянську та сучасні моделі, простежуючи логіку еволюції змін. Дзвінчук Д. І., Ігнатюк Н. О. [6] розглядають специфіку розвитку територіальних громад та пропонують диференційовані управлінські моделі з урахуванням фінансової та просторової нерівності. OECD [7] аналізується децентралізація в країнах Близького сходу та Північної Африки, інституційна слабкість, залежність місцевого самоврядування від центральної влади. Hard M. [11] аналізує роботу муніципалітетів у Лівані, розглядає вплив конфесійної системи, неформальної мережі управління на місцеве самоврядування. UNDP [8] аналізуються тенденції та виклики місцевого врядування в арабських країнах, розглядається дисбаланс повноважень між органами державної влади та самоврядуванням, акцентується увага на розвитку людського потенціалу та залучення громадян до процесів управління. AL-Fahad A. [12] аналізує обмежену, контрольовану децентралізацію як інструмент внутрішніх реформ, а не реальної децентралізації і демократизації на прикладі Саудівської Аравії. Khamis S. [13] аналізує відносини між державною владою та громадами, політико-соціальні перешкоди на шляху ефективної децентралізації, роль у цьому процесі місцевих еліт. Yiftachel O. [14] аналізує багаторівневу систему та високий рівень автономії у державі Ізраїль. У статті розглядаються особливості публічної влади у містах та взаємовідносини між громадами. Shah A. [16] розкриває принципи ефективності місцевого врядування, реалізацію принципу субсидіарності, участі пересічних громадян у процесах управління, базуючись на аналізі інституційних моделей.

Метою статті є дослідження комплексного, системного і порівняльного аналізу моделей місцевого самоврядування в країнах Близького Сходу для виявлення їхніх ключових рис, структурних особливостей, рівня автономії місцевих органів влади, характеру взаємодії з центральними урядами, а також основних чинників, що впливають на формування та функціонування локальної системи управління в регіоні. У межах мети ставляться завдання:

- охарактеризувати історичні, політичні та культурні передумови становлення місцевого самоврядування в регіоні;
- здійснити порівняльний аналіз систем місцевої влади в окремих країнах Близького Сходу;
- визначити рівень децентралізації та фінансової, адміністративної й політичної автономії місцевих органів;
- окреслити вплив релігійних і традиційних норм на локальне врядування;

- проаналізувати сучасні тенденції та реформи місцевого управління;
- визначити основні проблеми та перспективи розвитку місцевого самоврядування в регіоні.

Матеріали і методи. Дослідження охоплює широкий комплекс джерел, необхідних для всебічного аналізу місцевого самоврядування в країнах Близького Сходу. До них належать:

- офіційні документи та аналітичні звіти міжнародних організацій (ООН, Світовий банк, OECD, ESCWA);
- статистичні дані, матеріали муніципалітетів та місцевих адміністрацій;
- наукові дослідження, монографії та статті вітчизняних і зарубіжних авторів з питань державного управління, політології, близькосхідних студій і порівняльного правознавства;
- аналітичні огляди дослідницьких центрів, які займаються проблематикою регіону.

Методи дослідження базуються на міждисциплінарному підході та включають:

- порівняльно-правовий метод, що дозволяє зіставити моделі місцевого самоврядування у країнах з різними політичними режимами та різним ступенем централізації, виявити подібності й відмінності у структурі влади та обсязі повноважень;
- системний аналіз, застосований для дослідження місцевого самоврядування як цілісної підсистеми державної влади, що взаємодіє з політичними, соціальними, економічними та культурними елементами суспільства;
- історико-правовий метод, який дає змогу простежити еволюцію інститутів місцевої влади у контексті колоніальної спадщини, впливу Османської імперії, традиційних структур та сучасних реформ;
- інституційний метод, що дозволяє дослідити формальні та неформальні правила, порядок прийняття рішень і характер взаємодії центральних і місцевих інституцій;
- метод контент-аналізу, застосований для роботи з текстами законів, урядових програм, звітів та аналітичних матеріалів;
- метод аналізу та узагальнення, який використано для формування висновків, систематизації проблем та визначення перспектив розвитку місцевого самоврядування у країнах Близького Сходу.

Виклад основного матеріалу. Місцеве самоврядування у сучасному світі розглядається як ключовий елемент демократичного врядування, що забезпечує участь населення у вирішенні питань місцевого значення, а також сприяє формуванню відповідальної, відкритої та ефективної публічної влади [1; 2]. Воно формує основу для розвитку громадянського суспільства, оскільки дозволяє мешканцям не лише впливати на процеси прийняття рішень, але й контролювати їх виконання, брати участь у плануванні місцевого розвитку, розподілі фінансових ресурсів, здійсненні контролю за місцевими

органами влади. За даними провідних міжнародних організацій, таких як OECD, UNDP та Світовий банк, саме ефективність місцевого врядування визначає якість надання життєво важливих послуг: водопостачання, освіти, медицини, соціального захисту, муніципальної інфраструктури, екологічної безпеки тощо [3; 7; 9]. Більшість розвинених країн пройшли шлях децентралізації, передавши значний обсяг повноважень та відповідальності місцевим органам влади, що створило передумови для економічного зростання, підвищення якості життя населення та формування ефективних інститутів управління. Але треба зазначити, що ситуація на Близькому Сході суттєво відрізняється від загальносвітових тенденцій. Регіон історично характеризується високим рівнем централізації, домінуванням монархічних або авторитарних політичних систем, сильною роллю традиційних та релігійних структур, нерівномірним соціально-економічним розвитком, а також політичними конфліктами, які часто стримують модернізаційні реформи [8; 10]. У цьому контексті формування ефективного місцевого самоврядування є складним, але стратегічно важливим завданням для держав регіону. Важливо враховувати, що у країнах Близького Сходу місцеві громади є різними за своєю природою: від високорозвинених міських агломерацій (Дубай, Ер-Ріяд, Тель-Авів) до малих племінних поселень, де влада традиційно ґрунтується на звичаях та ролі місцевих шейхів чи релігійних лідерів. Така різноманітність форм локальної організації обумовлює специфіку інститутів влади, їхню здатність до автономії та рівень демократизації. Науковці підкреслюють, що будь-які реформи децентралізації в країнах регіону стикаються з низкою бар'єрів: відсутністю незалежних місцевих бюджетів, недостатнім рівнем кадрового забезпечення, низьким рівнем політичної культури участі громадян у політичних процесах, а також політичною нестабільністю [9; 12]. За цих умов місцеве самоврядування перетворюється не на реальний інститут публічної влади, а на механізм, покликаний підтримувати централізовану вертикаль управління. Разом з тим останнє десятиліття характеризується зростанням інтересу урядів до реформування муніципальної сфери. Це пов'язано з необхідністю модернізації управління, підвищення ефективності державних інститутів, розвитком міст як центрів економічного зростання, потребою взаємодії з міжнародними партнерами, а також зростанням вимог населення до прозорості та якості публічних послуг [10; 11; 17].

Теоретичні підходи до розуміння місцевого самоврядування сформувалися в межах політичної науки, адміністративного менеджменту та конституційного права, і кожна з цих дисциплін пропонує власне трактування його сутності, принципів та функціонування. У широкому сенсі місцеве самоврядування визначають як здатність територіальної громади самостійно, під свою відповідальність

і в межах закону вирішувати питання місцевого значення, спираючись на демократичні механізми представництва та участі [1; 4]. У наукових джерелах наголошується, що місцеве самоврядування виконує подвійну роль: з одного боку воно забезпечує організаційно-правові умови для реалізації інтересів населення, а з іншого є важливим інструментом децентралізації державної влади та способом покращення ефективності публічного управління [4; 6]. Розрізняють три основні форми децентралізації: адміністративну, політичну та фінансову [5; 6].

Адміністративна децентралізація полягає у передачі повноважень надання публічних послуг ближче до громадян. Йдеться про створення умов, коли місцеві органи отримують право:

- управляти комунальною інфраструктурою;
- організовувати соціальні та громадські сервіси;
- визначати пріоритети розвитку території.

Цей тип децентралізації сприяє підвищенню ефективності управління, оскільки усі рішення ухвалюються ближче до реальних проблем громади [18].

Політична децентралізація формування демократичної системи представництва, в межах якої громадяни можуть:

- обирати місцевих депутатів і керівників;
- брати участь у громадських слуханнях;
- впливати на формування місцевих стратегій розвитку.

Політична децентралізація вважається основою для формування автономних органів місцевої влади, адже забезпечує підзвітність, легітимність і участь населення.

Фінансова децентралізація включає передавання частини загальнодержавних доходів на місце, формування власних джерел доходів громад, можливість місцевих органів самостійно управляти бюджетом і проводити фінансову політику [15; 16]. Світовий досвід показує, що саме фінансова автономія є ключовим чинником результативного місцевого управління. Якщо громади позбавлені фінансів, будь-які інституційні зміни залишаються формальними.

Треба зазначити, що одним із центральних принципів ефективного місцевого самоврядування є чіткість і стабільність у розподілі повноважень між центральними, регіональними та місцевими органами влади. За відсутності чіткого розмежування виникають дублювання функцій, управлінська невизначеність, конфлікти та перевантаження центральних органів обов'язками, які вони не здатні ефективно реалізовувати [4; 5]. Практика багатьох країн довела, що успішні моделі місцевого врядування базуються на принципі субсидіарності, тобто питання повинні вирішуватися на тому рівні, який є найближчим до громадянина і здатний це забезпечити [6; 7]. Однак для країн Близького Сходу цей принцип часто не реалізується на практиці через історично сформовану централізовану систему політичної влади. У той же час, світова практика

свідчить, що участь населення у процесі прийняття рішень є фундаментом демократії. Як підкреслює Transparency International, участь громадян є визначальним чинником прозорості, боротьби з корупцією та підвищення довіри до влади [17]. Для країн Близького Сходу, де інколи обмежено розвиток громадянського суспільства, ці механізми мають особливу важливість. Треба зазначити, що держави Близького Сходу історично розвивалися у межах моделей управління, де провідну роль відігравали центральні урядові структури, монархічні системи, релігійні норми, плеємні звичаї та регіональна ієрархія [8; 9]. Така модель створює кілька типових обмежень:

- перевага вертикалі влади над локальною автономією;
- концентрація ресурсів на центральному рівні;
- відсутність незалежних інститутів контролю.
- обмежені механізми громадянської участі.

Це, у свою чергу, ускладнює впровадження західних моделей місцевого самоврядування, які передбачають широку автономію громад.

Треба зазначити, що децентралізація завжди розглядається як ключовий інструмент у таких процесах, як підвищення якості публічних послуг, зменшення корупційних ризиків, наближення влади до громадян, розвитку локальної економіки, вирівнювання регіональних диспропорцій. Для держав Близького Сходу ці фактори є надзвичайно актуальними, адже регіон характеризується значною нерівністю між столицями та периферією, а також високою залежністю від центральних бюджетів [9; 12]. І сьогодні у країнах Близького Сходу найгострішими залишаються проблеми фінансової автономії та кадрової спроможності, що стримує потенціал інституційних реформ. Саме відсутність таких передумов у більшості країн Близького Сходу пояснює слабкість місцевих інституцій та складність їх реформування. До цього треба додати, що система місцевого самоврядування в країнах Близького Сходу є надзвичайно різноманітною й водночас характеризується низкою спільних рис, пов'язаних з історичною централізацією політичної влади, традиційними соціальними структурами та нерівномірним економічним розвитком. Незважаючи на відмінності у політичних режимах — від конституційних монархій до парламентських демократій — місцева влада в більшості цих держав має обмежений характер і виконує переважно адміністративні або консултивні функції [10; 11].

Світові аналітичні інститути (OECD, UNDP, World Bank) визначають, що для Близького Сходу характерні три основні моделі місцевого управління:

- централізована модель;
- модель обмеженої місцевої автономії;
- модель поступової трансформації (реформування) [7; 8].

Для більшості арабських монархій та авторитарних республік характерна глибока централізація,

коли місцеві органи влади не є повністю самостійними, а виконують роль «передавачів» рішень центрального уряду. Ця модель притаманна Саудівській Аравії, Катару, ОАЕ (за винятком окремих еміратів), Сирії, Ємену та, в певних аспектах, Йорданії [10; 12]. Головними рисами цієї моделі є:

- призначення місцевих керівників центральною владою, тобто, губернатори, префекти або міські голови часто не обираються громадянами, а призначаються урядом чи монархом;
- обмежений статус місцевих рад, тобто, нерідко органи місцевого самоврядування мають лише дорадчі функції та не володіють реальними інструментами впливу на бюджет чи політику розвитку території;
- фінансова залежність від державного бюджету, тобто у таких країнах місцеві бюджети здебільшого формуються за рахунок субвенцій та трансфертів, що позбавляє їх фінансової автономії;
- контроль над суспільною активністю, що пов'язано з обмеженням механізмів участі громадян у процесі обговорення, ухвалення рішень, що послаблює демократичний потенціал місцевого управління.

Саудівська Аравія є класичним прикладом цієї моделі: муніципальні ради частково обираються, а частково призначаються, проте ключові фінансові та адміністративні рішення ухвалює Міністерство муніципальних і сільських справ [12]. Деякі країни регіону — наприклад, Ізраїль, Ліван, Туніс (частково), Йорданія — мають модель, у якій місцеві органи обираються громадянами, проте їхні повноваження жорстко регулюються центральною владою, особливо у фінансово-бюджетній сфері [14]. Характерними елементами цієї моделі є:

- виборність місцевих рад. Населення обирає муніципалітети або місцеві ради, що формально створює демократичний механізм участі;
- фінансові обмеження. Навіть у країнах із відносно розвинутою місцевою владою уряд часто контролює податкову політику та затверджує місцеві бюджети;
- залежність від урядових рішень. Більшість важливих програм розвитку повинні бути погоджені з міністерствами, що значно уповільнює реалізацію локальних ініціатив;
- координація через регіональні адміністрації. Місцеві органи перебувають під постійним наглядом державних комісарів або інспекційних структур.

Типовим прикладом цієї моделі є Ізраїль, де громади (муніципалітети) обираються населенням, проте уряд має право розпустити місцеву раду або призначити зовнішню адміністрацію у випадку фінансової нестабільності громади [14]. Ліван також демонструє змішану модель: хоча муніципалітети мають виборний статус, багаторічна політична криза, конфесійна система та нестача фінансових ресурсів суттєво обмежують їхню дієздатність [1]. Окремі держави Близького Сходу — Йорданія, Марокко, Туніс, Саудівська Аравія (у частині муніципальних

реформ) — перебувають у стані поступової децентралізації та модернізації місцевого самоврядування [13; 17]. Ця модель характеризується змінами у законодавстві, спрямованими на розширення автономії громад, зростанням політичної участі населення, впровадженням фінансових реформ, цифровізацією публічних послуг, створенням нових інститутів контролю та підзвітності. У Йорданії, наприклад, з 2015 року впроваджуються реформи, які передбачають створення виборних губернаторських рад. Проте остаточні рішення все ще залишаються за центральною владою та Міністерством внутрішніх справ [13]. У Марокко впроваджено три рівні децентралізації (регіони, префектури, комуни), що є однією з найрозвиненіших систем у Північній Африці, хоча країна частково належить до Близького Сходу за соціокультурними ознаками. Туніс після Арабської весни зробив суттєвий прорив у питанні фіскальної децентралізації та виборності місцевих рад, хоча політична нестабільність останніх років гальмує прогрес.

Незалежно від типу системи, у країнах Близького Сходу існують характерні спільні елементи:

- історична централізація влади;
- обмежена фіскальна автономія;
- слабка роль громадянського суспільства,
- вплив релігійних та плеємінних структур;
- нерівномірний розвиток територій;
- залежність від центральних бюрократичних процедур.

Це робить місцеве самоврядування у регіоні переважно залежним від політичних рішень урядів, що істотно відрізняє його від європейських моделей. Таким чином, аналіз моделей місцевого самоврядування у країнах Близького Сходу демонструє, що регіон характеризується домінуванням централізованих підходів із частковими проявами сучасних тенденцій. Лише в окремих країнах (Ізраїль, Туніс, Марокко) місцеве самоврядування починає отримувати реальні повноваження, тоді як більшість держав продовжують функціонувати в умовах домінування центральної влади. Треба зазначити, що місцеве самоврядування в країнах Близького Сходу стикається з низкою системних проблем, які мають історичні, політичні, економічні, соціальні та культурні корені. Незважаючи на поступове реформування в окремих державах, більшість локальних інституцій функціонують у надзвичайно складних умовах. Проблеми є комплексними та взаємопов'язаними, що значно уповільнює формування ефективної та демократичної моделі управління на місцях [7; 10; 11]. Розглянемо ключові перешкоди розвитку місцевої влади в регіоні. Однією з основних перешкод для розвитку місцевої демократії є надмірна централізація влади. У більшості країн регіону стратегічні й навіть операційні рішення залишаються в руках центральних органів, що істотно обмежує самостійність громад [10]. Можна виділити основні прояви політичної централізації:

- місцеві органи виконують адміністративні функції, а не владні;
- ключові керівники (губернатори, префекти, мери) призначаються урядом або монархом;
- рішення місцевих рад можуть бути скасовані центральними органами;
- місцеві бюджети затверджуються міністерствами;
- політичні партії та громадські організації мають обмежені можливості впливу на місцеву політику.

У країнах Перської затоки ця проблема загострюється через монархічну структуру влади та низьку політичну конкуренцію. Однією з найбільших проблем є фінансова, оскільки без ресурсів місцеве самоврядування фактично не може бути самостійним [12]. Навіть у країнах із високими доходами (Саудівська Аравія, ОАЕ, Катар) місцеві інституції не мають достатньої свободи у плануванні витрат. У державах з низьким рівнем розвитку (Ємен, Сирія) місцеві бюджети часто перебувають у критичному стані через конфлікти та економічну нестабільність. Більшість країн Близького Сходу історично не мали широких демократичних традицій, а суспільство часто орієнтоване на авторитарні форми управління чи патронатні мережі [11]. Які наслідки цього процесу ми спостерігаємо сьогодні:

- низька активність громадян у місцевих виборах;
- відсутність інституцій партисипації (громадських слухань, консультацій);
- домінування плеємінних, кланових або конфесійних структур;
- недовіра до влади та слабкий громадський контроль;
- недостатня проінформованість населення про повноваження місцевих органів.

У Лівані конфесійний поділ суспільства ускладнює формування єдиної стратегії розвитку громад. У Сирії та Ємені війна повністю зруйнувала механізми участі населення в управлінні. У багатьох країнах регіону традиційні соціальні інституції залишаються впливовими навіть на сучасному рівні. У Саудівській Аравії, Омані, Ємені та Йорданії значну роль відіграють плеємінні шейхи, які нерідко виконують функції локальних авторитетів, компенсуючи слабкість місцевих органів влади [10; 11]. Це призводить до неформального перерозподілу ресурсів, блокування реформ децентралізації, домінування приватних інтересів над суспільними, складнощів у запровадженні прозорих управлінських механізмів.

У деяких державах на місцеву владу значно впливає релігійний фактор — від шаріатських рад до конфесійних адміністративних структур. Чимало країн Близького Сходу пережили або продовжують переживати збройні конфлікти. Сирія, Ємен, Ірак, Лівія, Палестина — це регіони, де війна призвела до руйнування всієї системи локального управління: знищення інфраструктури, адміністративних центрів; переміщення населення та зникнення ба-

гатах громад; створення паралельних систем влади (військових, плеємінних, релігійних); повна залежність місцевих органів від міжнародної гуманітарної допомоги. У таких умовах говорити про ефективне місцеве самоврядування надзвичайно важко. Для місцевої управлінської системи характерна гостра нестача фахівців у сферах фінансів, планування, муніципального управління, цифровізації, публічного адміністрування.

Це значною мірою знижує ефективність реалізації навіть тих повноважень, які є у місцевих органів. Хоча країни Перської затоки активно впроваджують цифрові послуги, у більшості арабських держав рівень цифрової інфраструктури є недостатнім. До проблем можна віднести: низьку доступність інтернету в сільській місцевості, застарілі системи управління документами, відсутність електронних реєстрів, низьку цифрову грамотність населення. Це ускладнює впровадження сучасних сервісів та інструментів прозорості. Корупція є однією з найбільш серйозних проблем регіону. Transparency International регулярно фіксує високий рівень корупційних ризиків, до яких можна віднести неформальний вплив кланів і бізнес-структур, непрозорий розподіл земельних ресурсів, корупцію у сфері закупівель; махінації з бюджетами муніципалітетів, продаж адміністративних послуг. До цього треба додати, що великі міста мають набагато більш розвинену структуру управління порівняно з периферійними територіями, які і сьогодні часто залишаються економічно депресивними, інфраструктурно слабкими, освітньо відсталими. Це створює додаткові труднощі для узгодженого територіального розвитку. Проблеми розвитку місцевого самоврядування в країнах Близького Сходу мають глибокі політичні, соціальні та економічні корені. Система перебуває у стані протиріч: з одного боку існує потреба модернізації та децентралізації, з іншого — сильні соціальні та політичні структури, які перешкоджають змінам. Усе це робить питання місцевого самоврядування одним із ключових викликів для майбутнього розвитку регіону. Для систематизації порівняння доцільно розглянути ключові критерії, за якими можна класифікувати моделі місцевого самоврядування. Одним із фундаментальних критеріїв є виборність місцевих органів влади та характер їхніх повноважень. За цим параметром країни можна умовно розділити на три групи. Перша група держав з високим рівнем автономії та виборності: Ізраїль, Туніс (після 2014 року), Марокко (частково). Ці країни мають демократичні механізми формування місцевих рад, а місцеві органи володіють реальними повноваженнями в питаннях бюджету, соціального розвитку та управління територіями. У Ізраїлі традиція місцевих виборів є стабільною з моменту утворення держави. У Тунісі реформи після Арабської весни послабили вплив центрального уряду на громади. Група країн з середнім рівнем автономії: Ліван,

Йорданія, Єгипет. У цих державах місцеві органи часто є виборними, проте, центральна влада зберігає механізми тиску — наприклад, через затвердження бюджетів, призначення голів адміністрацій або можливість розпуску рад. У Лівані конфесійна система ускладнює реальні демократичні практики. Група країн з низьким рівнем автономії: Саудівська Аравія, Катар, ОАЕ, Оман, Ємен, Сирія, Ірак. У цих країнах місцеве самоврядування або формально існує, або має дуже обмежений характер. Основні рішення ухвалюються центром, а місцеві органи виконують консультативні функції. Сильне місцеве самоврядування неможливе без активної участі громадян. У країнах регіону спостерігається значна неоднорідність у розвитку громадянського суспільства. Так, розвиненими громадянськими суспільствами є: Ізраїль, де існують численні НУО, громадські ініціативи, активні виборці; Туніс, особливо після революції 2011 року; Марокко, де є поступовий розвиток, активні молодіжні та жіночі організації.

У той же час, плеємінні шейхи, релігійні лідери та конфесійні групи нерідко фактично підмінюють місцеву владу або впливають на неї, контролюючи розподіл ресурсів, доступ до землі та місцевої політики. Помірний вплив мають країни: Ліван (сильний конфесійний поділ, який впливає на всі рівні влади), Єгипет (вплив релігійних груп є значним, але зростає роль державних інституцій). Країни з низьким впливом: Ізраїль, Марокко, Туніс. У цих країнах традиційні інституції мають історичне значення, але не домінують у політиці. Треба зазначити, що цифровізація — один із найважливіших факторів ефективності сучасного управління. Найбільш цифровізовані країни: ОАЕ, Катар, Саудівська Аравія — це країни з високими інвестиціями у смарт-міста, електронні послуги, цифрову інфраструктуру. Проте, важливо зазначити, що цифровізація не завжди поєднана з децентралізацією. Наприклад, у Саудівській Аравії та Катарі високотехнологічні послуги контролюються центральними органами. Середній рівень цифровізації мають Ізраїль, Марокко, Туніс, Йорданія. Низький рівень цифровізації мають Ємен, Сирія, Ірак, Ліван, де конфлікти та кризи призводять до занепаду цифрової інфраструктури.

Аналіз світового досвіду дозволяє зробити висновок, що найбільш успішними є країни, що поєднують реформи, демократизацію та інвестиції, наприклад, Ізраїль, Туніс і, частково, Марокко де поступово розвивається місцеве самоврядування. Розвиток місцевого самоврядування на Близькому Сході має свою унікальну динаміку, що визначається політичними режимами, соціально-економічними умовами, безпековими ризиками та традиційними формами організації влади. У більшості країн регіону процес децентралізації перебуває на різних рівнях становлення: від початкового етапу формування інститутів до реалізації масштабних реформ. Перспективи розвитку місцевого самоврядування в регіоні залежать

від модернізації державного управління, зростання ролі громад, цифровізації та адаптації успішних моделей управління. Діджиталізація урядових послуг стає одним із найпотужніших напрямів розвитку управління в регіоні. Особливо це проявляється в ОАЕ, Саудівській Аравії, Бахреїні. Інновації дають можливість:

- спростити доступ громадян до адміністративних послуг;
- зменшити бюрократію та підвищити прозорість;
- впроваджувати електронне врядування на місцевому рівні;
- залучати громадян до прийняття рішень через цифрові платформи.

Цифровізація також сприяє розвитку «розумних» міст, які стають точками економічного зростання та локальних інноваційних центрів. У країнах Близького Сходу питання розвитку місцевої влади тісно пов'язане з політичною структурою держави. Значна частина країн регіону характеризується:

- централізованими політичними режимами, де більшість рішень ухвалюється на національному рівні, слабким інституційним підґрунтям місцевих рад, обмеженими повноваженнями;
- традиційними формами управління (племінні ради, шура, релігійні лідери), які співіснують із сучасними адміністративними структурами;
- ризиками безпеки, що змушують уряди посилювати контроль над регіонами.

Водночас, у регіоні спостерігається зростання інтересу до модернізації місцевої влади, зумовлене потребами розвитку міст, демографічним тиском та економічними реформами. Економічні передумови суттєво впливають на ефективність децентралізації. Так, держави Перської затоки (Саудівська Аравія, ОАЕ, Катар, Кувейт) мають фінансову базу для інвестицій у сучасні муніципальні послуги, смарт-міста й регіональні інфраструктури. Проте їхні моделі управління часто залишаються централізованими. Йорданія, Марокко та Туніс демонструють поступове посилення місцевих органів влади через бюджетну децентралізацію та проекти міжнародних донорів. Країни Близького Сходу, які охоплені війною, мають обмежені можливості для реформування, але саме місцеві структури часто стають основою стабільності та відновлення. Таким чином, перспективи розвитку значною мірою залежать від ресурсної забезпеченості держави та готовності делегувати повноваження.

Незважаючи на традиційно обмежені форми політичної участі, у багатьох країнах Близького Сходу спостерігаються зрушення:

- впровадження консультаційних рад;
- створення платформ громадського обговорення регіональних проектів;
- участь молоді в муніципальних ініціативах;
- розвиток громадянського суспільства, особливо в Лівані, Йорданії, Тунісі.

Участь громадян зумовлює прозорість рішень і формує довіру до органів місцевої влади — один із головних факторів довгострокової стабільності регіону.

Разом з тим, існують деякі виклики та обмеження для розвитку місцевого самоврядування у країнах Близького Сходу.

До ключових викликів належать:

- авторитарні політичні режими, які обмежують автономію місцевої влади;
- низький рівень фінансової незалежності муніципалітетів;
- безпекові ризики — конфлікти, терористична загроза;
- соціальні та регіональні нерівності;
- залежність від центрального бюджету та міжнародної допомоги;
- брак підготовлених кадрів у місцевому управлінні.

Подолання цих бар'єрів є ключовою умовою успішної децентралізації.

Висновки. Проведене дослідження дозволило комплексно проаналізувати особливості становлення, розвитку та перспектив місцевого самоврядування у країнах Близького Сходу в контексті політичних трансформацій, економічної модернізації та соціальних змін. На основі аналізу історичних передумов, правових моделей, інституційної структури, практик управління та сучасних викликів, сформульовано низку узагальнених висновків:

У країнах Близького Сходу місцеве самоврядування поступово перетворюється на важливий компонент оновлення державного управління. Незважаючи на те, що більшість країн регіону характеризуються домінуванням централізованих політичних систем, зростає усвідомлення необхідності передання частини владних повноважень на місця. Це обумовлено:

- швидким урбанізаційним розвитком;
- потребою в ефективнішому управлінні ресурсами;
- прагненням підвищити якість публічних послуг;
- необхідністю модернізації інфраструктури;
- зростанням ролі громадянського суспільства.

Усе це формує підґрунтя для поступової децентралізації та реформування органів місцевої влади. Темпи та глибина реформ місцевого самоврядування значною мірою залежать від політичного режиму кожної країни. У державах з монархічними або авторитарними системами (Саудівська Аравія, Катар, ОАЕ) процеси децентралізації здійснюються обережно, часто — у рамках загальнонаціональних стратегій розвитку. У країнах з більш відкритими політичними моделями (Марокко, Туніс, Йорданія) реформи відбуваються інтенсивніше та супроводжуються розширенням виборчих прав громадян, розвитком муніципальних рад і підсиленням їхніх повноважень. Економічний потенціал країн Близького Сходу суттєво різниться, що впливає на здатність місцевих органів влади виконувати свої функції. Порівняно багаті держави Перської затоки здатні забезпечити високу якість муніципальних послуг,

активно інвестують у розвиток «розумних міст» та інноваційних платформ. Натомість, країни з економічними труднощами або постконфліктним статусом (Ірак, Ліван, Ємен, Сирія) стикаються з нестачею ресурсів, послабленою інституційною спроможністю та залежністю від зовнішньої допомоги. Особливістю регіону є те, що місцеве самоврядування нерозривно переплетене з традиційними структурами — племінними радами, шурами, релігійними громадами. Вони відіграють важливу роль у підтримці соціальної стабільності та можуть як допомагати, так і уповільнювати інституційні реформи. Ефективні моделі управління на Близькому Сході, здебільшого, поєднують сучасні адміністративні механізми з історично вкоріненими формами локального врядування. У більшості країн регіону цифрова трансформація стала важливим інструментом підвищення ефективності місцевої влади. Вона сприяє:

– покращенню доступу громадян до послуг;

- прозорості ухвалення рішень;
- оптимізації процесів управління;
- формуванню «розумних» регіонів, як центрів економічного розвитку.

Цифрові інструменти часто компенсують недосконалість традиційних адміністративних механізмів, що робить їх стратегічно важливими для майбутнього регіону.

Розвиток місцевого самоврядування в регіоні значною мірою підтримується міжнародними організаціями, такими як ООН, Світовий банк, ЄС та USAID. Міжнародні проекти сприяють:

- фінансуванню інфраструктурних програм;
- підвищенню кваліфікації чиновників;
- впровадженню моделей прозорого управління;
- зміцненню місцевих громад.

Міжнародна підтримка особливо важлива для країн, що перебувають у процесі відновлення після конфліктів.

Література

1. Бальцій Ю. Децентралізація як головний компонент реформи місцевого самоврядування. *Конституційно-правові академічні студії*. 2023. № 1. С. 5–18. DOI: <https://doi.org/10.24144/2663-5399.2023.1.07>
2. Куйбіда В. С. Місцеве самоврядування — необхідні зміни. *Освіта регіону*. 2024. № 2. С. 34–40.
3. Кобець Ю. Процес децентралізації як фактор розвитку місцевого самоврядування. *Науково-теоретичний альманах «Грані»*. 2024. № 4. С. 12–25.
4. Павлович-Сенета Я. П., Лозинський Ю. Р. Становлення та перспективи розвитку місцевого самоврядування в Україні. *Науковий вісник УжНУ. Серія: Право*. 2025. № 90. С. 42–58.
5. Міщук А., Міщук М. Еволюція моделей місцевого самоврядування в Україні: від централізму до децентралізації. *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Політологія*. 2025. № 21–30. С. 30–45.
6. Дзвінчук Д. І., Ігнатюк Н. О. Місцеве самоврядування: особливості розвитку гірських територіальних громад України. *Публічне адміністрування*. 2024. № 2. С. 21–35.
7. OECD. Decentralisation and Local Governance in the MENA Region. OECD Publishing, 2021. (Пер. назви: *Децентралізація та місцеве врядування в регіоні MENA*.)
8. UNDP. Local Governance in the Arab States: Trends and Challenges. United Nations Development Programme, 2020. (Пер. назви: *Місцеве врядування в арабських державах: тенденції та виклики*.)
9. World Bank. Municipal Finance in the Middle East and North Africa. Washington, DC: World Bank, 2022. (Пер. назви: *Муніципальні фінанси на Близькому Сході та в Північній Африці*.)
10. El-Mikawy N. Governance and Citizenship in the Middle East. Cairo: AUC Press, 2020. (Пер. назви: *Врядування та громадянство на Близькому Сході*.)
11. Harb M. Local Government and Public Service Provision in Lebanon. Beirut: LCPS, 2021. (Пер. назви: *Місцеве самоврядування та надання публічних послуг у Лівані*.)
12. Al-Fahad A. Decentralization Reforms in Saudi Arabia: Challenges and Perspectives. *Middle East Journal*. 2022. Vol. 76, No. 3. (Пер. назви: *Реформи децентралізації в Саудівській Аравії: виклики й перспективи*.)
13. Khamis S. Governance and State-Society Relations in Jordan. *Arab Studies Quarterly*. 2021. Vol. 43, No. 1. (Пер. назви: *Врядування та відносини держава–суспільство в Йорданії*.)
14. Yiftachel O. Israel's Local Government System: Structure and Dynamics. *Israel Studies Review*. 2023. Vol. 38, No. 2. (Пер. назви: *Система місцевого самоврядування Ізраїлю: структура та динаміка*.)
15. UN ESCWA. Fiscal Decentralization in the Arab Region. Beirut: ESCWA, 2021. (Пер. назви: *Фіскальна децентралізація в арабському регіоні*.)
16. Shah A. Local Governance in Developing Countries. World Bank Institute, 2020. (Пер. назви: *Місцеве врядування в країнах, що розвиваються*.)
17. Transparency International. Local Governance Integrity in MENA. TI Report, 2023. (Пер. назви: *Доброчесність місцевого врядування в регіоні MENA*.)
18. Portal Decentralization. Громадська підтримка реформи децентралізації в Україні. 2024. URL: <https://decentralization.gov.ua/decentralization.gov.ua+1> (дата звернення 19.11.2025)

References

1. Baltzii Yu. Detsentralizatsiia yak holovnyi komponent reformy mistsevoho samovriaduvannia. *Konstytutsiino-pravovi akademichni studii*. 2023. No. 1. P. 5–18 [in Ukrainian].
2. Kuibida V.S. Mistseve samovriaduvannia — neobkhidni zminy. *Osvita rehionu*. 2024. No. 2. P. 34–40 [in Ukrainian].
3. Kobets Yu. Protses detsentralizatsii yak faktor rozvytku mistsevoho samovriaduvannia. *Hrani*. 2024. No. 4. P. 12–25 [in Ukrainian].
4. Pavlovych-Seneta Y.P., Lozynskyi Yu.R. Stanovlennia ta perspektyvy rozvytku mistsevoho samovriaduvannia v Ukraini. *Naukovyi visnyk UzhN U. Serii: Pravo*. 2025. No. 90. P. 42–58 [in Ukrainian].
5. Mishchuk A., Mishchuk M. Evoliutsiia modelei mistsevoho samovriaduvannia v Ukraini: vid tsentralizmu do detsentralizatsii. *Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Serii: Politolohiia*. 2025. No. 21–30. P. 30–45 [in Ukrainian].
6. Dzvinchuk D.I., Ihnatiuk N.O. Mistseve samovriaduvannia: osoblyvosti rozvytku hirskykh terytorialnykh hromad Ukrainy. *Publichne administruvannia*. 2024. No. 2. P. 21–35 [in Ukrainian].
7. OECD. *Decentralisation and Local Governance in the MENA Region*. OECD Publishing, 2021. (Translated title: *Detsentralizatsiia ta mistseve vriaduvannia v rehioni MENA*).
8. UNDP. *Local Governance in the Arab States: Trends and Challenges*. United Nations Development Programme, 2020. (Translated title: *Mistseve vriaduvannia v arabskykh derzhavakh: tendentsii ta vyklyky*).
9. World Bank. *Municipal Finance in the Middle East and North Africa*. Washington, DC: World Bank, 2022. (Translated title: *Munitsypalni finansy na Blyzkomu Skhodi ta v Pivnichnii Afrytsi*).
10. El-Mikawy N. *Governance and Citizenship in the Middle East*. Cairo: AUC Press, 2020. (Translated title: *Vriaduvannia ta hromadianstvo na Blyzkomu Skhodi*).
11. Harb M. *Local Government and Public Service Provision in Lebanon*. Beirut: LCPS, 2021. (Translated title: *Mistseve samovriaduvannia ta nadannia publichnykh posluh u Livani*).
12. Al-Fahad A. Decentralization Reforms in Saudi Arabia: Challenges and Perspectives. *Middle East Journal*. 2022. Vol. 76, No. 3. (Translated title: *Reformy detsentralizatsii v Saudyivskii Aravii: vyklyky y perspektyvy*).
13. Khamis S. Governance and State-Society Relations in Jordan. *Arab Studies Quarterly*. 2021. Vol. 43, No. 1. (Translated title: *Vriaduvannia ta vidnosyny derzhava–susilstvo v Yordanii*).
14. Yiftachel O. Israel's Local Government System: Structure and Dynamics. *Israel Studies Review*. 2023. Vol. 38, No. 2. (Translated title: *Systema mistsevoho samovriaduvannia Izrailiu: struktura ta dynamika*).
15. UN ESCWA. *Fiscal Decentralization in the Arab Region*. Beirut: ESCWA, 2021. (Translated title: *Fiskalna detsentralizatsiia v arabskomu rehioni*).
16. Shah A. *Local Governance in Developing Countries*. World Bank Institute, 2020. (Translated title: *Mistseve vriaduvannia v krainakh, shcho rozvyvaiutsia*).
17. Transparency International. *Local Governance Integrity in MENA*. TI Report, 2023. (Translated title: *Dobrochesnist mistsevoho vriaduvannia v rehioni MENA*).
18. Portal Decentralization. Hromadska pidtrymka reformy detsentralizatsii v Ukraini. 2024 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 09.12.2025